

DEMOKRATİK BİR CEMİYETTE HUKUKÇUNUN ROLÜ

(Ankara Üniversitesi 1961-62 öğretim yılı açılış dersi. 3 kısım 1961)

Prof Dr. Hicri Fişek.

Muhterem Misafirlerimiz,
Değerli Meslekdaşlarımız,
Genç Üniversiteli Arkadaşlarım,

Bu günkü türk toplumunun kamu hayatı sahasındaki faaliyetlerinin en ilgi çekici olanı, hiç şüphe yok ki, demokratik nizami yerleştirmek için sarfedilen gayretler ve demokrasiye birbirinden farklı mânalar veren grupların, tarafsız bir müşahidi kâh ümide kâh ümitsizliğe sevkeden, mücadelesidir. Ve bu mücadele, garphlaşma hareketleri diye isimlendirilen çalışmalar zincirinin bir halkasını teşkil eder. Bu yoldaki gayretlerin, Atatürk İnkilâpları ile, ileriye doğru büyük bir hamle yapmış olmasına rağmen, henüz kat'i neticesine ulaşamamış olduğu söylenebilir.

Tek partili hayattan çok partili hayata, zahiri sarsıntular olmadan geçildiği zaman, Atatürk İnkilâplarının sonuncusu sayılabilecek «demokratik hayat tarzının Türkiye'de yerleşmesi» fikrinin de tahakkuk ettiği, ve böylelikle garphlaşma yolu üzerinde bulunan büyük bir mâniin daha ortadan kaldırıldığı ümit edilmişti. On küsur senelik çok partili siyasi hayat tecrübesinin Türkiye'yi ihtilâle götürmüş olması, bazı kimselerde, demokratik nizamın bizler için olmadığı, yahut ta bizlerin henüz demokratik hayat tarzı için olgunlaşmadığımız kanaatini uyandırdı. Şahsen, tam bir imanla ifade etmek isteriz ki, bu kanaat hakikatlara uygun değildir ve bu memlekette demokratik nizamın kurulması ve yerleşmesi için lüzumlu şartlar mevcuttur. Yeter ki münevver zümrenin memleketi

idare etmek arzu ve iddiasında olan kısmı, bu iddia ve arzularına lâıyk bir seviyenin üstünde kalmasını ve özlediğimiz hayat şartlarını tahakkuku için kendilerine düşen rolü gerektiği gibi oynamasını bilsinler.

Bir toplumun sıhhatli ve normal bir hayata ve inkişafa sahip olabilmesi için, onu teşkil eden fertlerden her birisinin kendisine düşen vazifeyi en iyi bir şekilde yerine getirmesi lüzumu, üzerinde fazla durmağa değmeyecek kadar açık bir hakikat olarak mütalâa olunabilir. Buna rağmen, yeni ümitlerle dolu olarak, tekrar kurulmasına çalıştığımız demokratik nizam içinde idare edilenlerin en müte vazundan idare edenlerin en yüksek kademelerde yer almış olanlarına kadar herkesin, vazifelerini tekrar hatırlaması ve kendisine toplumun gayelerine uygun bir hareket tarzı tesbit etmesi lüzumuna kanîiz. Ve işte bu inancın bir neticesi olarak, bu gün sizlere, bizlerin vazifelerinden, yani demokratik bir cemiyette hukukçunun rolünden bahsetmek istiyorum.

Hukukçu, idare edenlerin olduğu kadar, hangi meslek veya mezhepten olursa olsun, bütün teşekküllerin yanında; hangi mahiyette olursa olsun bütün teşekküllerin yanında ve ekseriya içinde yer alıp, bazan haklı bazan haksız şöreti ile, cemiyeti idare etmekte ve idare edenlere yol göstermektedir. Binaenaleyh, hukukçunun tutumu, sosyal hayata doğrudan doğruya icra edeceği tesirler dolayısı ile, ekseriya hukuk mesleğinden olmayan şahısları da ilgilendirecektir. Onun içindir ki bu kısa dersin çerçevesi içinde, Üniversitemizin muhtelif Fakültelerine mensup ve yarın idareyi ellerine alacak olan genç Üniversiteli arkadaşlarıma, hukukçunun kendileri için ne kadar faydalı, ve aynı zamanda ne kadar tehlikeli, bir yardımcı olabileceğine işaret ve aynı fırsatta istifade edip, genç hukukçu arkadaşlarıma da, çalışmalarının başında, ne kadar ağır bir yükün altına girdiklerini ve hukukçu olmanın bir takım kanun maddelerini ezberlemekten ve bir hukuk diplomasına sahip olmaktan ibaret bulunmadığını ifade etmek istedim.

Bu biraz uzunca fakat zaruri saydığım, girişten sonra, demokratik bir cemiyette hukukçunun rolü meselesini ikiye ayırarak çözüme geçebiliriz. Yani, evvelâ, demokratik bir cemiyette ve ona hâkim olan demokrasi nedir? ve sonra kime hukukçu denilebilir? sorularının cevaplarını araştırıp bir neticeye varabiliriz.

Bilindiği üzere, demokrasi -kelimenin etimonolojik yapısının da gösterdiği gibi- halk ve idare köklerinin birleşmesi ile meydana gelmiş ve eski Atina'dan beri bilinen bir idare tarzına verilen isimdir. Demokrasinin İnsanların bulduğu idare tarzlarının en iyisi olduğunda mütefekkirlerin büyük bir kısmı anlaşmıştır. Ancak demokrasi, tarif edilmek istenildiği zaman düşünürler arasındaki bu nisbi anlaşma ortadan kalkar ve Aristo ile başlayıp zamanımıza kadar gelen, birbirini kâh nakzeden kâh tamamlayan pek çok tarif karşımıza çıkar. Milyonlarca insanı, asırlardan beri peşinde sürükleyen, uğrunda pek çok kimsenin hürriyetini ve hayatını kaybettiği bir sistemin tarifinde dahi bir anlaşmaya varılmamış olması ümitsizliği yol açmamalı. Amerikalı bir yazarın dediği gibi, hürriyet, adalet, güzellik ve aşk gibi bazı kelimeler kendilerini tarif etmek isteyenleri aşılması imkânsız güçlüklerle karşılaştırır. Bu kelimeler içinde olduğu gibi, demokrasi için de, tarifteki zorluk, bu mefhumların belirsiz ve kaypak olmalarından değil, lâkin bir tarifin dar çerçevesi içine sığdırılamıyacak kadar olmalarından-
dır.

Demokrasi hakkında bir fikir edinmek için, karşımıza çıkan tariflere bir geçit resmî yaptırılmaktansa, bu tariflerden birisini, Amerika Birleşik Devletlerinin en buhranlı devirlerinden birinde Cumhurbaşkanı yapmış olan bir hukukçunun, Lincoln'un tarifini benimsemek ve düşüncelerimizi bu tarifin etrafında geliştirmek daha doğru olacaktır. Lincoln, demokrasiyi *halk için halk tarafından halk hükümeti* şeklinde tarif ediyordu.

Demokratik nizamın bu üç unsuru, küçük bir sitede-meselâ Atina'da -fazla bir zorluğa sebep olmadan, bir arada bulunabilirdi. Çünkü, orada vatandaşların hepsi bir araya gelip, kendileri için lüzumlu hareket kaidelerini bizzâat koyuyorlar ve siteyi böylece idare ediyorlardı. «Doğrudan doğruya demokrasi» ismini alan ve, nazari olarak, ideal bir idare tarzı addedilen bu sistem, modern Devletlerin genişlemesi ve halkın bir sitenin sınırlarından taşıp bütün bir memlekete, hatta bütün bir kıt'aya, yayılması neticesinde tatbik kabiliyetini kaybetti. Bunun üzerine filozoflar, hukukçular ve daha sonraları siyasal bilgilerle uğraşanlar, demokratik nizamın işlemeğe devam edilebilmesini sağlayacak bir takım usul ve kaideler buldular, ki bunların en mühimlerini şöylece sıralayabiliriz :

1. Demokratik bir idare tarzının unsurlarından biri *halk hükümeti* olduğuna göre, hâkimiyet halka ait olacaktır. Onun içindir ki demokratik nizamın cari olduğu memleketlerin pek çoğunda, halk hâkimiyeti veya millî hâkimiyet prensibi kabul olunmuştur. Ve halk, bu hâkimiyeti iradesini izhar ederek kullanır. Ancak, muhtelif fikirlerin ortaya atıldığı bir toplumda, bu fikirlerin hangisinin toplumun iradesi olduğunu tesbit edebilmek için, çoğunluğun benimsediği fikre itibar edilmesi usulü kabul olunmuştur.

2. Demokratik nizam, *halk tarafından hükümet* esasına da dayandığı cihetle, halkın kendisini bizzat idare etmesi icap eder. Ancak, maddi imkânsızlıklar, «doğrudan doğruya demokrasi»nin terkisini intaç ettiğine göre, halk kendisini idare işini, seçeceği temsilcileri vasıtası ile yapacaktır. Şu halde, bunun mümkün olabilmesi için, halkın mümessillerini dürüst, samimi ve hür bir şekilde seçebilmesi şarttır. Böylelikle seçilen bir meclis, millî iradenin sesini duyuracağı yer ve bu meclisini kararları, millî iradenin tezahürleri olacaktır.

3. Ve nihayet, demokrasi *halk için* olduğuna göre, bu sistemin işlediği bir toplumda, millî iradenin yukarıda işaret edilen yollardan ortaya çıkması, halkın menfaatına olacaktır. Yani, bu sistem, «halkı» teşkil eden fertlerin tam bir hürriyet içinde yaşamasını ve gelişmesini sağlamağa matuf olacaktır; bunu sağlamak için de, demokratik idare tarzı, ferdî hak ve hürriyetleri teminat altına almağa, iktidarı elinde bulunduranları müessir bir şekilde kontrol etmeğe mecburdur.

Eğer demokratik nizam, çok kısa olarak temas ettiğimiz bu usul ve müesseselerden ibaret olsa idi, pek çok kimsenin iddia ettiği gibi, komplike bir sistem karşısında bulunduğumuzu kabul etmek zorlaşırdı. Zira, basit bir muhakeme tarzı ve matematik bir işlem bütün münakaşa kapılarını kapamağa kâfi gelecekti. Şöyle ki: Demokrasinin temel mefhumlarından olan millî hâkimiyet, milletin ekseriyetinin, açıkladığı arzu ile meydana çıkacağına göre, dürüst bir genel seçimde oy kullananların % 51'inin izhar ettiği irade, millî irade olacaktır. Bu iradenin seçimlerden sonraki tezahürü, parlâmentoda milleti temsil eden şahısların çoğunluğunun bir fikir etrafında toplanması ile mümkün olacağına göre, meselâ 500 kişiden mürekkep bir parlâmentoda 251 kişi ne yolda karar verirse, millî irade o şekilde açıklanmış olacaktır ve demokratik ni-

zını yıkmaktan bu 251 kişinin iradesine karşı gelinmeyecektir. İradesini bu şekilde belirten halkın, kendisine en uygun ve en faydalı olan kararları alacağı da aşikârdır.

Mesele bu şekilde vaz edilince, bütün bu mekanizmanın işlemeğe başlamasını sağlayan müessese, yani dürüst bir genel seçim, demokratik nizamın dayandığı ana temel olarak karşımıza çıkacaktır. Bu halin neticesinde bir çok kimse, bilerek veya bilmiyerek, demokrasi ile dürüst seçimi birbirine karıştıracaktır. Bu karıştırma meclis ekseriyetinin her kararını millî iradenin tezahürleri olarak addetme safhasında da devam edecek ve böylelikle kendimizi bu günki garp demokrasisinin buhranı denilen halin ortasında bulacağız.

Bu buhranı inceleyen meşhur anayasacı Mirkine-Guetzévitch, «Avrupa Anayasaları» adlı eserinde, pek haklı olarak şu sualleri sorar: «Ya ekseriyet hata yapıyor veya totalitarizme kayıyorsa? Yahut ekseriyet, korkak, miskin ve tembellerden teşekkül ediyorsa? Ekseriyet, mevcut müesseselerin normal bir verimle çalışmasını sağlayabilecek, normal bir seçim yapamaz ve iktidara düşük kaliteli, silik ve kabiliyetsiz kimseleri getirirse? Ekseriyetin hatası, bilgisizliği veya korkaklığı, hürriyetini inkârına varacak bir rejime yol açarsa, bu rejim, genel seçimlerde halkın ekseriyeti tarafından istenildiği için, meşru mu olacaktır?» Garp demokrasisinin içinde bulunduğu buhran ve bu buhranın doğurduğu tehlikeler, demokrasinin en iptidai unsurları üzerine tekrar dönmeği ve düşünmeği gerektirecek mahiyettedir ve bu düşünceler sonunda Mirkine-Guetzévitch, «Tamamen dürüst, samimî fakat totalitarizmin lehine tezahür eden bir oylama, politik ve normal bakımdan muteber değildir. Hürriyetler devredilemeyeceğine göre, hürriyetlerin ortadan kaldırılmasına sebep olacak bir oylama bâtıldır.» neticesine varır. Ekseriyetin hatalarından veya diktatoryal temayüllerinden cemiyetin korunması ve demokratik nizamın tam verimle işleyebilmesini temin için bir çok müesseseler ortaya çıkmıştır. Filhakika yazılı ve değiştirilmesi hususi usule tâbi anayasalar, anayasaların üstünlüğü, çift meclis sistemi, anayasa mahkemesi, hükümetlerin teşriî organ tarafından murakabesi gibi bir takım müessese ve prensipler, ferdin cemiyet içinde, insanlık haysiyet ve kararına sahip bir şekilde yaşamasını temin etmeğe yönelmişlerdir. Fakat bazı memleketlerde, ya bu müesseselerin yokluğundan veya icap ettiği şekilde işlememesinden ötürü, rejimini soysuzlaştığı ve ken-

disinden beklenilene veremediği görülmüştür. Bu takdirde, çoğu zaman, teşkilâtlı bir kuvvetin müdahale edip memleketi ve ekseriyeti ekseriyete karşı koruduğuna şahit olunmuştur.. Bu teşkilâtlı kuvvet ordu olabilir; bu teşkilâtlı kuvvet bir partinin milis teşkilâtı olabilir. Yahut, bu karşı koyucu kuvvet, teşkilâtı nisbeten zayıf olmakla beraber tesirleri büyük olan, basın, üniversitesi ve muhtelif halk grupları tazyik grupları olabilir.

Demokrasi hakkında şimdiye kadar söylediklerimizin bizi çok tehlikeli bir noktaya getirdiği muhakkaktır. Zira, düşüncelerimizin burasında, «cemiyetin ilerlemesi, gelişmesi, memleketin refahı ve kalkınması» gibi bahanelerle demokrasiyi inkâr ve bir ekseriyet diktoryasını, hatta bir ekseriyete bile dayanmayan diktatoryayı, müdafaa etmek mümkün gözükür. Bu duruma düşmemizin sebebi, demokratik nizamı izaha çalışırken, onun işlenmesini sağlayabilecek olan bir takım teknik unsurlara temas edip, demokrasi-nin ruhuna ve onun hayatîyet kazanmasını sağlayacak olan manevi unsura temas etmemiş olmamızdır. Aynı hata, bizim gibi, idare edilenler tarafından değil de, iktidarı elinde bulunduranlar tarafından yapıldığı zaman, yani demokrasi bir takım formalitelere uydurmak şartı ile, ekseriyetin -veya ekseriyet gibi gösterilen bir topluluğun- arzularını tahakkuk ettirmeğe yarayacak bir düzen mertebesine indirildiği vakit, rejim, memleket ve onu idare edenler, siyasî hayatlarının çok tehlikeli bir dönüm noktasına gelmiş olurlar. Onun için, bir memleketi demokratik esaslara göre idare edecekler ve demokratik bir nizam içinde yaşamağa karar vermiş olan kimseler bilmelidirler ki :

Demokrasi, sadece serbest seçim demek değildir.

Demokrasi, sadece hakikaten veya zahiren, serbest bir parlamento marifeti ile işleyen temsili bir hükümet sistemi de değildir.

Nihayet demokrasi, sadece ekseriyetin fikirlerinin mutlak surette hâkim olduğu veya sadece hudutsuz bir hürriyet ve hudutsuz bir serbesti rejimi de değildir.

Demokrasi, bütün bu ve benzeri teknik müesseselerin bir araya gelip kaynaştığı bir mozayiğe benzer. Bu kaynaşmayı, bu muhtelif unsurları ahenkli bir şekilde birbirlerine bağlı tutmayı, sağlayacak olan -tâbir caizse- çimento, *demokratik şuur* diyebileceğimiz unsurdur. Bu idare edilenlerin siyasî terbiyesi, ve bunun da

üstünde, muhtelif fikirleri temsil eden partilerin, demokratik nizamın ana meseleleri ve cemiyetin tekâmülünü idare edecek temel prensipler üzerindeki andlaşmalarından, yani idare edenlerle idare edilenlerin siyasî terbiyelerinden meydana gelen manevî bir unsurdur. Bu unsur mevcut olmadıkça, demokratik nizamın yaşamasına ve gelişmesine imkân yoktur. Zira demokrasi, herşeyden önce, bir dünya görüşü, bir hayat tarzı, bir ideoloji, bir inançtır. Sosyal ve ferdi ahlâk, fazilet bu sistemin en mühim dayanağıdır. Montesquieu, «Halk devletinde, kanunları tatbik eden ve ettirenler, onlara kendilerinin de tâlî olduğunu hissettiği için, burada, diğer idare şekillerinden daha fazla fazilete ihtiyaç vardır» der ve demokratik sistemin işlenmesi için elzem olan bu siyasî fazileti «vatan ve kanun aşkı olup amme menfaatının devamlı surette tercih edilmesini» sağlayan bir tutum olarak tarif eder.

Binaenaleyh, iktidara sahip olsunlar veya olmasınlar, siyasî gruplar, demokrasinin muvaffakiyete ulaşmasını hakikaten arzu ediyorlarsa, liderlerinden en mütevazî üyelerine kadar bütün mensuplarına ve bütün vatandaşlara, demokrasinin temel şartlarından olan, fazilet, fedakârlık ve hoşgörülük hislerini benimsetmeğe mecburdurlar. Ahlâksızlık, menfaatperestlik, kin ve husumet hislerinin geliştirdiği cemiyetlerde demokratik nizamın yerleşeceğini düşünmek ham bir hayalden ibarettir. Onun için, demokratik nizamı kurmak, korumak ve işletmek iddiasında olanların, hangi memlekette bulunursa bulunsun ve hangi partiye mensup olursa olsunlar öğretmek, misal olmak ve faziletli insanlar olarak memleketi idare etmek olduğunu bir an bile hatırlarından çıkarmamaları gerekir. Ancak, bu takdirde, demokrasiye inançlarının seçim günlerinde giyiliverecek bir bayramlık elbise olmadığını ve demokratik nizam içinde yaşamağa ve yaşatmağa ehil olduklarını isbat edeceklerdir.

Bu yoldan ayrılırlar veya demokrasiyi cahalet ve faziletsizlikle bağdaştırabileceklerini zannederlerse, daha evvel de işaret ettiğimiz gibi, demokrasiyi kurtarmak isteyen teşkilâtlı veya teşkilâtsiz gruplar hareket geçecek ve icabında kuvvet kullanarak gâyesine varmağa çalışacaktır. İster fert, ister zümre diktatoryalarına karşı ihtilâller, işte böylelikle doğacaktır. Ancak, bir ihtilâlin nasıl ve ne zaman patlak vereceğini, sosyal ve siyasal ilimlerden ve tarihten haberi olanlar kesdirebilirler; lâkin ihtilâlin nasıl ve ne zaman sona ereceğini kimse kestiremez, hatta ihtilâli yapanlar bile.

Onun için, demokratik nizamın, kuvvete ihtiyaç kalmadan korunması ve geliştirilmesi gayesinin bir an bile gözden uzaklaştırılmaması, gerek cemiyet, gerek onu idare edenler için hayati ehemmiyettedir.

Memleketin demokratik nizam içinde yaşamağa devam etmesinde ve rejimin soysuzlaşmasına mâni olmakta, en mühim rolü oynayabilecek kimselerin arasında, hatta başında, hukukçular gelmektedir. Yeter ki hukukçunun fikri sorulsun, fikirlerine saygı gösterilsin ve yeter ki fikri sorulan hukukçu, bu vasfa lâayık bir kimse olsun.

Böylelikle meselemizin ikinci kısmına, yâni hukukçu kimdir ve ne gibi vasıflara sahip olmalıdır sualinin cevabını araştırmağa geçebiliriz :

Hukukun, asırlardanberi yapılagelmiş çok sayıdaki tarifleri içinden en basit görüneni, bu konuşmamız için esas olarak alır ve hukuku, sosyal düzeni sağlamak için selâhiyetli makam tarafından konulmuş olan ve Devlet kuvvetlerinin gerçekleştireceği müeyyidelerle, riayeti teminat altına alınmış bulunan hattı hareket kaidelerinin bütünüdür, şeklinde tarif edersek büyük bir hata yapmış olmayız. Lâkin, bu tariften hareketle, iyi bir hukukçu, bu kaidelerin hepsini veya mümkün olduğu kadar çoğunu bilen kimsedir sonucuna varırsak, büyük bir hataya düşmüş oluruz. Zira hiç kimsenin bahsettiğimiz kaidelerin hepsini, hâttâ büyük bir kısmını bilmesine imkân yoktur. Hukukçu, pek tabiidir ki bir takım kaidelerini bilecektir. Ancak onun iyi bir hukukçu olması, hukuk hissine ve hukuk san'atına sahip olması ile mümkün olacaktır. Bu iki vasfı, «hukuk terbiyesi» ismi altında toplayan büyük âmme hukukçusu Jhering, hukuk hissini, hususi bir müşahede ve hukuk mantığının gerektirdiği şekilde düşünmek kabiliyeti olarak belirtir ve hukuk san'atını ise, mücerret kaidelerin vakıalara tatbiki için, karşımıza çıkan müşahhas hadiselerin altında hukuk prensiplerini görebilmek, yani hukukî teşhisler yapabilmek kabiliyeti olarak izah eder.

Hukukçuyu, hukukçu olmayandan ayıran vasıfların başında bu «hukuk terbiyesi» geldiği gibi, iyi ve kötü hukukçuyu da birbirinden ayıran en mühim ölçü, yine bu terbiye olacaktır. Binnetice Jhering'in dediği gibi, orta derecede bilgi ile parlak bir hukukçu

olunabilir; buna mukabil, pek çok bilgiye sahip olup da vasat, hatta vasatın altında bir hukukçu olmak da mümkündür.

Ancak, hukukçu hakkında bir neticeye varmağa çalışırken, demokratik nizamdan bahsederken yapılması mümkün olduğuna işaret ettiğimiz, hataya düşmekten sakınmak lâzımdır. Çünkü hukukçu, bilgisini ve san'atını demokratik hukuk nizamının aleyhine kullanır ve hizmetini, bu nizamı bozanların veya bozmak isteyenlerin emrine tahsis ederse, bütün bilgi ve san'atuna rağmen, onu halâ iyi bir hukukçu, hatta sadece hukukçu olarak kabul etmeğe devam edecek miyiz? Onun için hukukçuda yukarıda işaret ettiğimiz teknik unsurların yanı sıra, manevî bazı vasıfların da bulunması şarttır. Filhakika hukukçu, cesur ve soğukkanlı olmalıdır. Hukukçu mümkün olduğu kadar, hatta meslekten olmayan bir kimsenin ölçülerine göre mümkün olduğundan da fazla bitaraf olmasını sağlayacak şekilde, hislerinden ve kararlarına tesir etmemesi gereken şahsî düşüncelerinden sıyrılabilmelidir. Yani hukukçu, gayesi toplumun düzen ve saadetini sağlamak olan hukuk prensipleri içinde, kendi varlığını ve şahsiyetini eritmiş bir prensip adamı olmalıdır.

Ancak bu maddî ve manevî vasıflara sahip hukukçu demokratik nizamın işleyişi içinde kendisine düşen rolü oynayabilecektir. Yani, iktidarı elinde tutanların veya ele geçirmek isteyenlerin hareketlerini değerlendirerek onları demokrasinin inkârına varacak yanlış yola gitmekten koruyabilecektir. Çünkü idare edenlerin yapmak istedikleri hareketlerin veya çıkarmak istedikleri kanunların demokratik bir toplumun hukuk prensipleri ile bağdaşıp bağdaşmayacağını ve bunların neticelerinin ne olacağını, hukukçu, herkesten daha iyi teşhis edebilecek durumdadır.

Onun için hukukçu, kanunların yapılması veya tatbik edilmesi faaliyetlerine bizzat katıldığı veya bu faaliyetlere girişen kimselere fikir verdiği, yol gösterdiği zamanlarda, bir an bile demokratik nizamı ve onun gayelerini ihmal etmeden hareket etmek mecburiyetindedir. Çünkü, demokratik nizamın inkârına müncer olacak her teşebbüs, çoğu zaman, hukukun da inkâr mânâsına gelecektir.

Demokratik cemiyetlerde hukukçuya, bu vazifesini görebilmek imkânının sağlandığı muhakkaktır. Bir misal olmak üzere, kendi memleketimizi ele alırsak, Türkiye Büyük Millet Meclisinin, hiç

olmazsa son bir kaç devresinde, en kalabalık meslek grubunu hukukçuların teşkil ettiğini müşahade ederiz.

Ancak, demokratik bir nizamın işleyebilmesi ve hukukçunun, bu nizam içinde kendisine terettüp eden vazifeleri, gerektiği şekilde yerine getirebilmesi için, onun vasıfları ve vazifeleri üzerinde, bizzat kendisinin; onun hizmetinden istifade etmek onların ve diğer bütün vatandaşların bir görüş birliğine sahip olmaları gerekir.

Evvelâ, bizzat hukukçu, kendisinin, hakikatları, bir takım büyük kelimelerle kanun ve madde numaralarından yapılmış bir potaya koyup eriten ve onlara dilediği veya kendisinden istenilen şekli verebilen bir kelime canbazı olmadığını bilmelidir. Kendisini bu gözle gören kimselerden gelen teklifler, ne kadar parlak olursa olsun ve bu teklifleri yapanlar ne kadar kudretli bulunurlarsa bulunsunlar, hukukçu bu teklifler karşısında haysiyetini korumasını bilmelidir.

Sonra, basit bir alacak davasının taraflarından iktidarı elinde bulunduranlara kadar yayılan ve hukukçunun hizmetinden istifade eden kimselerin de hukukçuyu, kendi isteklerini -bir halk deyimi ile- kara kaplı kitaba uyduracak, arzu ve emre göre fetva verecek ve hakka adalete uymayan istekleri hukukilik ve meşruluk yaldızına batıracak bir göz boyacısı addetmemelidir.

Ve nihayet vatandaşların, hukukçuyu, kötünün, zengin, kuvvetlinin ve iktidar sahiplerinin emir ve arzularını tahakuk ettirmek için, cemiyetin başına musallat olmuş bir tufeyliler zümresi addetmemesi lâzımdır.

Hukukçunun tutumu, gerek kendisine gerek mesleğinin prensiplerine karşı gösterdiği saygı, diğer kimselerin hukukçu hakkındaki fikirlerinin şekillenmesinde ve yerleşmesinde, hiç şüphe yok ki en büyük tesirleri icra edecektir. Hak ve adalet prensiplerinin, kendi şahsî menfaatlarının sağlanmasına yarayan parlak bir takım sözlerden ibaret olduğuna inanan bir hukukçu ve onun gibilerinin ekseriyeti teşkil ettiği bir hukukçular zümresi, meslekleri ve meslektaşları için verilecek en ağır hükümlerin, bizzat hazırlanmış olacaktırlar. Unutulmaması lâzımdır ki tıpkı tek bir insan için olduğu gibi, her grup ve her meslek grubu da şeref ve itibarını bizzat korumak mecburiyetindedir.

Hukukun, dış tesirlere açık, bilgisiz ve korkak kimselerin elinde, cemiyetin ilerlemesine ve saadetine değil, lâkin duraklamasına ve gerilemesine, hatta felâketlere sürüklenmesine sebep olacak, tehlikeli bir silâh olduğunu, iktidarı ellerinde tutanlar ve muhtelif sahalarda hukukçunun hizmetinden istifade edenler, hiç bir zaman unutmamalıdır. Ve yine hatırdan çıkarılmamalıdır ki, cemiyetin nizam ve saadetini sağlamağa yöneltmiş olan hukuk kaideleri, bilgili olsun veya olmasın, korkak, menfaatperest ve her kalıba girebilen bir hukukçunun elinde tehlikeli bir silâh olarak, sadece cemiyeti yaralamakla kalmaz, o silâhı kullanan hukukçuyu da, efendisini de yaralar.

Böylelikle, meşgul olduğumuz iki mevzuu -demokrasi ve hukukçu- üzerindeki konuşmalarımızda, farklı noktalardan hareket edip aynı noktaya gelmiş olduğumuzu zannediyorum: Zira, cemiyetin ve onu teşkil eden fertlerin haysiyet, hak ve saadetlerini sağlamak ve korumak için, farklı gözüken sahalarda, çalışan demokratik nizam ve onun idarecileri ile hukuk ve hukukçu gayelerine ulaşabilmek için aynı esasa dayanmak mecburiyetindedirler. Bir çok mütefekkirler gibi, Montesquieu'nün de, demokrasinin temel şartının fazilet olduğunu söylediğine işaret etmiştik. Bu fikri, bir az daha genişletip, gerek halk idaresi gerek hukuk, cemiyete faydalı olabilmek için, ancak faziletli insanların elinde oldukları takdirde ve o nisbette bel bağlanabilecek mefhumlardır, diyebiliriz. Faziletsiz insanların elinde, bunlardan birisi demagojinin ve şarlatanlığın en yüz kızartıcı nümunesi; diğeri ise, bu şarlatanlığı meşru göstermeğe çalışarak zulüm, istibdat ve haksızlıkların bekçisi haline gelebilir.

Yeni ders yılının millete, Üniversiteli genç arkadaşlarımıza ve meslektaşlarımıza hayırlı olmasını diler, Tanrının memleketi, faziletsiz bir demokrasi tesisini tahayyül eden politikacılardan ve onların niyetlerini meşru gösterme çabası içinde, faziletsiz hukukun mümkün olacağını zanneden hukukçulardan korunmasını temenni ederim.